ZN,UA

Тотальний брак кадрів, або Проект "Поверни українця на Батьківщину!"

Костянтин Швабій

25 листопада, 12:10 ZN №1220, 24 листопада — 30 листопада

Україна має найбільший абсолютний спад у загальній чисельності населення порівняно з нашими сусідами.

У публічному дискурсі що ближче чергові політичні баталії, то дужче загострюється дискусія між конкуруючими ідеологіями — лібертаріанцями і кейнсіанцями — з приводу змісту економічної політики української держави.

Зрозуміло, що перші, налякані вітчизняним левіафаном, корупцією і провалами реформ, ратують за відкритий ринок, вільну торгівлю і мінімальний вплив держави на ці процеси. Другі — за державне регулювання, протекціонізм, захист вітчизняного виробника і купівлю вітчизняних товарів. Як показує практика, істина лежить десь поміж цими протилежними поглядами на суспільне життя і долю країни. І є таке відчуття, що рецепт успіху не може бути незмінним протягом тривалого часу. Сучасне життя швидкоплинне, а тому вживання одних і тих самих ліків упродовж чималого періоду не принесе очікуваного одужання. З усією очевидністю можна стверджувати лише одне: нашим пацієнтам — системі державного управління та економіці — приписане тривале лікування.

Наповнення змістом економічної політики держави, в тому числі й поточних реформ, безпосередньо залежить від тих, хто їх здійснює, але темпи і результативність цих перетворень у багатьох викликають справедливе невдоволення. Численні пояснення зрештою зводяться до проблем радянського спадку, відсутності інститутів, життєвих цінностей європейського ґатунку, відповідних передумов їх формування і до значно глибшої проблеми, а саме: кадрового забезпечення вітчизняної системи державного управління.

Ні для кого не секрет, що в системі державного управління так і не вдалося створити критичної маси реформаторів, робота яких забезпечила б незворотність реформ. Стара бюрократична система, незважаючи на всі заходи — люстрацію, антикорупційні закони, електронні декларації, доброчесність тощо, — перемагає в цій боротьбі, а поодинокі сміливці-реформатори виглядають на сучасному політичному ландшафті України благородно, але є малорезультативними. Подібне донкіхотство вражає та зазвичай надихає лише на подальші безглузді вчинки, що в народному фольклорі звеличується як подвиги. Державні секретарі, новостворені директорати в міністерствах виглядають на цьому тлі не самостійними бойовими одиницями, що рухають економіку та суспільство вперед, а в кращому разі додатками до самодостатньої старої бюрократичної системи, метою якої є самозбереження і самозабезпечення, — все як по Веберу.

Реванш старої системи державного устрою спостерігається в найгіршому з усіх можливих варіантів розвитку подій — у переслідуванні та фізичному знищенні громадських активістів. Даруйте за банальність, але безкарність породжує вседозволеність та анархію. На цьому тлі навіть із симпатією налаштовані до України російські інтелектуали кажуть про те, що для чинної української влади здатність дати раду в резонансних кримінальних справах — це не лише тест на свою дієздатність, а й явна ознака того, куди Україна рухається: до цивілізованої Європи з її цінностями чи до "скрепоносного мордору".

Втрата динаміки реформ, зневіра, збереження старої системи управління Україною — суттєві демотиватори для багатьох у цій країні й особливо для молоді. І це, на мою думку, найбільша загроза для української державності та майбутнього країни.

Загальновідомим є факт, що в цивілізованому світі ефективність держави оцінюється не приростом нових територій, головною ознакою успішної держави, читай — успішного управління нею, є приріст населення. Навіть загальновідомий показник ВВП на душу населення в силу різних обставин, які тут не розглядатимемо, можна поставити на друге місце порівняно з ним. І ми переживаємо далеко не найкращі часи.

Україна має найбільший абсолютний спад у загальній чисельності населення порівняно з нашими сусідами. Лише за офіційними статистичними даними, ми втратили за останні десять років 4 млн чоловік населення, а с початку 2000-х — приблизно 8 млн. Якими є реальні цифри, насправді ніхто не знає, а можливо, цього краще й не знати. Це катастрофічні показники, що наочно ілюструють ефективність усіх без винятку "папєредніков" при владі. І не лише тих, хто в сучасній суспільній свідомості виглядає як абсолютне зло, а й тих, хто при владі зараз, і тих, хто прагне її здобути по черговому колу у наступному році.

Зрозуміло, що існують об'єктивні причини зменшення приросту населення, зумовлені, наприклад, усюдисущим демографічним переходом. Країну шматують по частинах охочі до цього "хижаки", явно і неявно, і не тільки зовнішні, а й внутрішні. Значний "внесок" у сумний підсумок демографічного дисбалансу робимо ми самі. Виборці своєю безвідповідальністю, яка у разі наявності такої у 2019 р. може обернутися повним крахом українського національного проекту. Політики — масовою корумпованістю, безпринципністю і побрехеньками. Соціум — неспроможністю досягти нового суспільного компромісу. Провали реформ упродовж усього періоду новітньої незалежності — виключно наша нова національна ідентичність. Але головне, це відсутність соціально-економічної політики і стратегії розвитку країни, підпорядкованої національним інтересам, а не потребам іноземних корпорацій чи ненаситних олігархів. Це в свою чергу зумовлено, як справедливо зазначають окремі експерти, втратою інтелектуальної незалежності.

Оскільки формування політики — це завжди ознака незалежності країни, інтелектуальної, політичної, правової тощо, то слід звернути увагу також на те, що зовнішні чинники та обставини також справляють суттєвий вплив на зміст політики та ефективність її реалізації. Наприклад, відомим є історичний факт, що його наводить Ерік Райнерт, про Ірландію, яка, намагаючись здійснювати емуляцію промислової політики Англії у XVII ст., була позбавлена метрополією такого права, оскільки була англійською колонією. Це призвело до економічного занепаду країни протягом кількох століть. Так, він пише, що "у 1699 р. Ірландії заборонили емулювати Англію; у 1980 р. вона помстилась, опанувавши те, чому було призначено стати провідною світовою технологією на кілька десятиріч наперед, — інформаційні технології". Сьогодні всі обізнані з ірландським економічним дивом, яке було створене в країні протягом кількох десятиріч, коли по суті аграрна і бідна Ірландія впродовж дуже короткого за історичними мірками періоду часу стала однією з найбагатших країн Європи.

З огляду на це, може, й закономірно, що сьогодні відбувається суперечка в сфері податкової політики цієї держави з Європейською комісією, яка звинувачує уряд Ірландії в наданні необґрунтованих податкових преференцій одній із найбільших ІТ-компаній світу — Apple. Не вдаватимемося в деталі цього конфлікту, тим більше, що його обставини добре відомі. Він наведений лише як ілюстрація того, що суперечність може виникати між групами впливу при формуванні і реалізації політики не лише в межах країни, а й на міжнародному рівні. Це ілюстрація також того, що вступ до певних союзів майже завжди накладає обмеження на політичну волю, на контент політики, означає певні поступки в угоду інтересам таких союзів і спільнот.

Можливо, звучить трохи песимістично, але, на мою думку, тут більше здорового цинізму як тверезого погляду на проблему, який нам усім точно не завадить.

Уже не з якогось абстрактного суспільного досвіду, а з власного, працюючи на посаді декана одного з вітчизняних ВНЗ, можу зазначити, що масовий від'їзд молоді за кордон — на навчання чи роботу, а інколи і те й інше одночасно, що неважливо в цьому випадку, — з головною метою подальшої асиміляції деінде в Європі, аби не на Батьківщині, на сьогодні є головним викликом для майбутнього країни. Наші західні європейські сусіди (Польща,

Чехія, Словаччина, Німеччина та ін.), стикнувшись із масовим припливом мігрантів з Близького Сходу і з усіма проблемами, пов'язаними з цим, із задоволенням відкривають свої обійми саме українцям-заробітчанам, а ще більше нашій молоді, яка ментально, культурно, генетично ближча до поляків, чехів і німців, ніж вихідці з Туреччини чи Сирії.

Україна лише сприяє цим процесам низькими доходами і соціальними стандартами життя. Ми створюємо вікно можливостей для наших сусідів, аби вони могли вирішити свої проблеми за наш рахунок. До нескінченного переліку риторичних запитань у сучасному українському дискурсі можна додати ще одне і сформулювати його приблизно так: навіщо навчати молодь, якщо кращі з них усе одно їдуть за кордон і дуже рідко повертаються на Батьківщину?

Виходить так, що ми витрачаємо кошти платників податків для підготовки фахівців, і хороших фахівців, які працюють на благо іншої держави. Одна з найбідніших країн світу виступає донором для найбагатших. Парадокс, та й годі. Але парадокс, з точки зору логіки, — це реально існуюча в житті ситуація, яка не має раціонального пояснення. В цьому разі все зрозуміло, адже країною керують політики з hidden agenda, існує мовчазна згода вітчизняного істеблішменту добити цю країну шляхом "дерибану" того, що ще залишилося, будь-то ліс-кругляк чи молодий українець, який, не знайшовши собі місця для цивілізованого життя в Україні, їде за кордон. На плаху в жертву нескінченної людської жадоби піде все можливе й неможливе.

Згадаємо, що одним із наочних проявів суперечки між прихильниками вільного ринку і апологетами державного регулювання в суспільному дискурсі України є дискусія навколо закону №7206, більш відомого як "Купуй українське, плати українцям!". Захист національних економічних інтересів — це добре, але виникає питання, заради чого і кого! Тому проект "Купуй українське" слід було б актуалізувати в значно ширшому політичному контексті, який умовно можна назвати "Поверни українця на Батьківщину!".

Людський капітал, людський ресурс, байдуже, як його там називають економісти, і є найбільшою цінністю для розвитку будь-якого суспільства. Тому прохання до всіх прийдешніх чесних політиків: зробіть усе можливе й неможливе для того, щоб повернути українців на Батьківщину. Це буде запорукою і незворотності реформ, і майбутнього поступу країни. Наразі ж у передвиборних перегонах вони оперують економічними програмами, в яких вихолощений саме цей аспект проблеми. Людина як самодостатня цінність і критерій успішності розвитку суспільства знову на задньому плані в угоду традиційному набору економічних стереотипів.

Отже, з огляду на реформи та екзистенційний вибір, перед яким стоїть Україна напередодні череди виборів наступного року, відповідь на одвічну суперечку між прихильниками вільного ринку і державного регулювання виглядає абсолютно інакше. Якщо політичний істеблішмент залишається в тому стані і складі, в якому він є сьогодні, то більш прийнятною є лібертаріанська позиція, адже зведення до мінімуму державного сектору економіки фактично автоматично означає пропорційне зменшення корупції, дискреційних рішень, непотрібних бюрократичних процедур тощо. Якщо почати розбудовувати інклюзивні інститути, включати соціальні ліфти, які дозволяли б приходити перш за все в органи державного управління новим освіченим і незаангажованим фахівцям, у тому числі в подальшому й до влади, то нічого страшного в державному регулюванні немає. Цим шляхом торували собі дорогу до процвітання сучасні передові економіки світу. Україна, як, мабуть, жодна інша країна світу, потребує наявності сильного державного сектору економіки, що має бути наповнений освіченими фахівцями з новими цінностями і сучасними компетенціями. Як показує світова практика, таких людей треба не просто навчати, а виховувати й плекати!

ZN,UA

© 1994–2018 «Зеркало недели. Украина». Все права защищены.